

Павле РАКОВСКИ

ЗА КОРЕНИТЕ НА ЗЛОТО...

Военскиот македонски баталјон на ЕЛАС беше формиран на 16 јуни 1944 година. Се разбира, човек оправдано би забележал:

— Зошто во јуни 1944 година, зошто толку задоцнето?.. Зошто не беше формиран порано?...

Веста дека се појавила македонска воена единица, дека се создава македонска револуционерна војска, прелета како ластовичка по македонските села и ја возбуди македонската младина. Уште од првиот ден, баталјонот растеше сè повеќе и повеќе. Некаде при крајот на јули веќе беа формирани шест комплетни чети, работилници за изработка на оружје и чевли, шивачка работилница широко разгранета интенданска организација. Баталјонот броеше над седумстотини и педесет борци доброволци.

Тогаш командата на 10-тата дивизија на ЕЛАС нареди:

— Да не се примаат повеќе доброволци во Баталјонот!..

Човек не може, а да не запраша:

— Што би можело да значи тоа?.. Зошто е сторено тоа?..

Само четири месеци по своето формирање, баталјонот мавневрирајќи избегна вооружен судир со грчки единици на ЕЛАС испратени да го разоружаат односно да го расформираат. Баталјонот, предводен од авторот на овие редови, беше присилен да го напушти теренот на својата воено-политичка активност и да се префрли во другиот (југословенскиот) дел на Македонија, каде што ја продолжи борбата против фашистичките сили. Но:

— Зошто беше потребно сето тоа?.. Што се случи навистина?..

Тоа се необични, специфични настани. Нивната природа, како и нивниот редослед по кој настанувале, јасно зборуваат за специфичноста на условите во кои настанале, за специфичноста на причините од кои биле предизвикани.

Текстот што следи претставува обид, кратко и колку е можно документирано, да бидат осветлени односно разјаснети таквите услови, и таквите причини...

Во едно од капиталните партиски изданија читаме:

„Тројната окупација на Грција беше жестока и нечовечна, крволочна и задушувачка. Окупаторите не само што го заграбуваа националното богатство на земјата, туку планираа да ја искористат Грција и како стратегиска точка за нивните експанзионистички цели. Токму со тоа се објаснува густото окупирање на земјата и претворањето на островот Крит во силно зацврстена тврдина.

Пред грчкиот народ се постави дилемата: или да се потчини и робува, или да се впушти во една жестока и крвава, но и чесна, борба на живот или смрт за својата слобода и национална независност.

Знамето на националноослободителната борба прва го дигна КП на Грција. КПГ, партија на работничката класа и на најнапредните сили од работниот народ, верна на својата политика одбрана на националните интереси, ја презеде на себе главната улога, стана двигател во организирањето на Националниот отпор односно водењето на борбата против тројната окупација на земјата...“¹⁾

„По нашето повлекување од Грција — пишува полковникот Хаммонт (Енкс), член на британската воена Мисија, во својот извештај до специјалниот пратеник на британскиот Генералштаб за Средниот Исток, мајор Стивенс (Том Браун) — единствените значајни политички сили во земјата беа Комунистичката партија и Партијата на Либералите. Првата располагаше со големо искуство и борбеност уште од времето на Метаксасовата диктатура, кога беше присилена да делува нелегално. Партијата на Либералите, напротив, беше многу ослабена. Веднаш по навлегувањето на Германците во Грција, Комунистичката партија ја презеде иницијативата за организирање на Движењето на отпорот и побара од граѓанските партии да соработуваат со неа...“²⁾

Лондонското радио, подоцна, во својата емисија од 13 март 1944 година, официјално призна:

„Комунистите, во нивна вечна чест, први се фрлија во патриотската борба...“³⁾

¹⁾ Ст'армата, ст'армата, Хроникон тис етникис Антистасис 1940—44 екдосис ПЛЕ, 1967, сел. 21.

²⁾ Ст'армата, ст'армата, с. 67.

³⁾ Исто, с. 78.

Да ги разгледаме поконкретно и поодблизу настаните.
Со паѓањето на островот Крит на 31 мај 1941 година, цела Грција се најде под окупација. Ден потоа, на 1 јуни 1941, ЦК на КПГ на својот 6-ти пленум одлучи:

„Комунистичката партија на Грција го повикува грчкиот народ, сите негови партии и организации во еден национален фронт на ослободувањето... Организирајќи ја неуморно борбата за секојдневните потреби на сите народни слоеви и вооружениот отпор на окупаторите, Партијата односно секој посебно комунист должен е навреме и правилно да се ориентира и приспособува кон значајните настани кои се менуваат и ќе се менуваат секој ден и побрзо, да ги организира силите на народното востание за националното и социјалното ослободување на Грција¹⁾... „(Овде и секаде понатаму во текстот подвлекувањето е мое — П. Р.).

По многу контакти со личности односно политичари од сите граѓански партии и организации, на 27 септември 1941 година, дојде до основачка конференција на коалицијата „Национален ослободителен фронт“ — ЕАМ. Присутствуваа претставници на Комунистичката партија, на Социјалистичката партија, на ЕЛД (Еллиники Лајки Димократија, т. е. Грчка народна демократија) и на Земјоделската партија. На 28 септември беше објавена резолуцијата за основањето на ЕАМ со точно дефинирана програма:

„Ослободување на нацијата од денешниот странски јарем и извојување полна независност на земјата.

— Формирање од коалицијата ЕАМ привремена влада, веднаш по изгонувањето на странските окупатори, чија единствена задача ќе биде спроведување такви избори за уставотворно собрание во кои народот како вистински домаќин ќе се изјасни за начинот како да биде управувана земјата.

— Одбрана на ова основно право на грчкиот народ — да се изјасни за начинот на управувањето — од сите реакциониерни обиди да му се наметнат решенија спротивни на неговите желби односно уништување на секој таков обид со сите средства со кои располага ЕАМ и неговите организации.

За остварување на овие цели, ЕАМ ќе се ангажира и ќе се бори:

— За сите прашања со кои секојдневно се судрува грчкиот народ во условите на странската окупација и ќе ја раководи борбата на грчкиот народ за задоволување на неговите барања, како и за давање отпор против неговото ограбување што систематски го вршат странските окупатори.

¹⁾ То ККЕ ап'то 1931—1952, с. 105.

— Одржување на висина борбениот ослободителен дух на грчкиот народ.

— Систематско разобличување на предавничката улога на денешната влада и на секоја друга слична во иднина.

— Обезбедување на можна соработка со другите народи кои се борат против силите на Оската и координирање на борбата на грчкиот народ со борбата на тие народи.

— Покренување собирачки акции на доброволни прилози, собирање членарина, итн. од грчките патриоти, со цел да се обезбедат потребните средства за водење на националноослободителната борба¹⁾. . . “

Таква е историската вистина, стара веќе три и пол децении. Денес не е тешко да се одбележат, во врска со реализирањето на оваа програма, некои основни работи од капитално значење:

Прво. Коалацијата ЕАМ е основана од партиите на тогашната Левица, на чело со Комунистичката партија. Сите буржоаски партии од Центарот, Парацентарот, Десницата (главно претставници на капиталистичката олигархија) откажаа учество. Останаа наводно да чекаат „подобри времиња“, или се ставија во служба на окупаторите. „По сè изгледа — пишува шефот на британската Воена мисија во Грција, полковникот Едди Мајерс — поголемиот дел од позначајните ројалисти офицери добија наредба од грчката влада во странство да останат во Атина и да не се приклучуваат кон ниедна од демократските организации на Отпорот²⁾“...

Основачкиот документ на ЕАМ содржи седум точки. Уште во првата точка, основачките партии се погрижија програмски да ја остават вратата отворена. „Во Коалацијата ЕАМ може рамноправно да биде вклучена било која друга партија или организација што ќе ги прифаќа принципите изложени во овој основачки документ и ќе работи за успешно реализирање целите на ЕАМ. За да бидат примени во Коалацијата ЕАМ било кои организации, воопшто не се испитува нивното минато и нивните сфаќања за идното политичко уредување на ослободената и независна Грција. Единствено се зема предвид нивното верување во неопходноста на Националниот ослободителен фронт — ЕАМ, нивната искреност и чесност спрема него односно прифаќањето на принципите на ЕАМ³⁾“.

¹⁾ Ст'армата, ст'армата, с. 567 — 568.

²⁾ Едди Мајерс, Еллиники периплоки, с. 103. Ст'армата... с. 22.

³⁾ Ст'армата, ст'армата, с. 567.

Како што е познато, тоа не помогна. Буржоаските партии и политичари останаа надвор од ЕАМ, едни со Германците, други со Англичаните, против ЕАМ...

Второ. Окупаторите варварски ги применија зборовите на Геринг: Европа ќе умре, за да живее Германија¹⁾. Грција беше чудовишно ограбена. Пустош и смрт наседаше. Стотици илјади невини луѓе од сите возрасти (посебно во големите центри) ги снајде ужасна бавна смрт од глад, додека масовното истребување на населението со масовни стрелања и разурнувања не престануваше ширум грчката држава. На островот Крит Германците го срамнија со земјата грчкото Канданос. Овде, како и во селата Периволи, Скинес, Аликјанос, Фурнес, масовно го стрелаа населението (не се знае точниот број на жртвите). Во македонските градови Драма и Доксат и селата од нивните околии, бугарските фашисти во тридневно беснење умртвија околу три илјади антифашисти. Селото Крмско (Месовуно) во Западна Македонија беше разурнато до темел, сите машки над 15-годишна возраст беа стрелани, вкупно: 165 луѓе. Подоцна, при повторен налет на Германците, беа стрелани и сите останати жители на селото што се затекнаа во него, вкупно 315 луѓе. Нигритските села Горно и долно Крушово (Кедрилја) беа срамнети со земјата. Сите машки над 15 години беа стрелани, вкупно: 222 луѓе. Истото се случи и во околицата на градот Кукуш (Киакис), во селата Музгали (Клисто), Коџа оглари (Кидонија), Муразли (Амбелофито). Селата беа разурнати до темел, а машките над 15 години беа стрелани, вкупно: 96 мина, колку што беа затекнати во нив²⁾.

Сето тоа се случи до истекот на 1941 година. А ваквите сверства не престанаа сè до моментот кога Германците беа присилени да ја напуштат Грција. Се разбира, исклучено е да се помисли дека народот во Грција можеше да допушти да биде уништен. Повикот на Комунистичката партија — ст'армата, ст'армата, во еден национален фронт на ослободувањето одговараше на историскиот миг и наполно ја изразуваше историската неизбежност — Отпорот т.е. решеноста на грчкиот народ да се бори за опстанок и слобода. Ниту сверствата на окупаторите, ниту поткопувачката активност на Британците, не можеа да го спречат ЕАМ од идеја и парола да се претвори во материјална сила, мобилизирајќи ги најшироките народни маси ширум грчката држава.

Посебно значење имаат во тој однос сведоштвата на самите непријатели:

„Деведесет од сто од Грците еднодушно се држат непријателски спрема силите на Оската и готови се на отворено востание... ЕАМ со своите борбени организации се јавува како осно-

1) КОМЕП, број 5/1943, редакциска статија.

2) Ст'армата, ст'армата, с. 550.

вен носител на целокупното движење на Отпорот против силите на Оската . . . Од политичка гледна точка, ЕАМ има раководна улога и, бидејќи е многу активен и делува под координирано единствено раководство, претставува најголема опасност за окупаторските сили . . .“), се констатира во еден германски извештај за политичката ситуација во Грција, со датум 6 јули 1943 г.¹⁾.

„ЕАМ, пишува маршалот Вилсон (командант на сојузничките сили на Средниот Исток) во својата преведена на грчки јазик книга „Окто ети перан тон таласон“, стр. 66, организирајќи штрајкови и демонстрации ширум грчката држава, ги присили Германците да ги напуштат своите планови за политичка мобилизација на Грците²⁾ (како работници во Германија — П. Р.) . . .

Трето. **Задачата**, поставена од 6-от пленум на ЦК КПГ пред Партијата односно пред „секој посебно комунист“ — „да се организираат силите на народното востание за националното и социјалното ослободување на Грција“ — не беше извршена доследно.

а) Точно е дека 90% од Грците еднодушно се држеа непријателски спрема окупаторите и беа готови на отворено востание. Но народните маси беа насочувани и го истураа својот гнев против странските окупатори во безброј штрајкови, демонстрации и нерамни борби по улиците. **Не се форсираше вооружената борба.** Навистина, со општите штрајкови и огромните демонстрации, луѓето од раководниот врв на КПГ-ЕАМ постигнаа значајни победи против политиката на окупаторите. Во текот на 1943 г. беше оневозможено спроведувањето на споменатата политичка мобилизација на Грците за копање ровови по фронтите и работење за окупаторите во поле и по фабриките. Исто така беше спречено и проширувањето на бугарофашистичката окупација во Македонија. Но, се разбира, и со најогромни голо раки маси беше исклучено да се постигне решавачка победа над окупаторските сили и ослободување на земјата. Во цитираното капитално партиско издание — Хроникон тис етникуис Антистасис — некако патем (во загради), во врска со тоа пишува:

„Човек би можел да забележи дека на вооружената борба и беше посветено недоволно внимание, недоволно беше организирана и унапредувана, иако за тоа постоеја можности односно објективни поволни услови³⁾“

б) **Вториот дел од задачата** — „социјалното ослободување на Грција“, за која цел требаше да се организираат и силите на народното востание, **беше сосема запоставен.** Повеќе од тоа. Од името на ЦК КПГ, раководниот врв на Партијата објави:

¹⁾ Исто, с. 27

²⁾ Ст'армата, ст'армата, с. 549.

³⁾ Исто, с. 24.

„Чекајќи ја крајната цел — социјализмот, Партијата на пролетаријатот, Комунистичката партија на Грција, се бори денес за национално ослободување, а потоа, по војната — за народна демократија ...“¹⁾

Значи, борбата за социјалното ослободување на Грција ја суспендираа, не ја водат, ја „одложиле“ за по војната. Но, секако, најкарактеристично за луѓето од раководниот врв на Партијата од тој период е нивното барање од Сојузниците (преку 10-от пленум на ЦК, јануари 1944 година) „стратегиско обезбедување“ на северните граници на Грција, што значи барање Грција да се прошири, окупирајќи односно анектирајќи нови туѓи територии ...²⁾

Четврто. Програмската задача — обезбедување можната соработка со другите народи кои се борат против силите на Оска-та и координирање борбата на грчкиот народ со борбата на тие народи — беше реализирана сосема недоследно и скандалозно еднострано.

Имено, кон средината на 1943 година, Тилемахос Верверис и Андреас Цимас, како претставници на КПГ, контактираа со претставници на КП на Југославија и КП на Албанија. Беше постигната спогодба за Сојуз на народните револуции од трите земји на воено-политички план. Во односниот документ на француски јазик (чија фотокопија се наоѓа во АМ Скопје), меѓу другото се предвидува формирање на заеднички Балкански генералштаб. „Ве известувам дека меѓу делегатите на Врховните штабови на Грција, Албанија и Југославија е постигната спогодба за создавање на Балкански штаб ...“ Тоа југословенскиот претставник, Светозар Вукмановиќ—Темпо, инаку делегат на ЦК КПЈ во Македонија, со свое писмо од 25 јули 1943 година, го известува Централниот комитет на КП на Македонија.³⁾

Меѓутоа, сето тоа беше стопирано од грчка страна. Слантовото раководство на Партијата неочекувано, поради причини за кои може само да се претпоставува, се предомисли и реши: Ја откажа договорената соработка односно потпишаната спогодба ја прогласи неважечка. Светозар Вукмановиќ—Темпо запиша: „... Се состанав со секретарот на грчката Партија и со него дискутирав за целокупната ситуација во врска со заклучоците што ги донесовме на 25 јуни (1943). Тие ги поништиле сите заклучоци во врска со создавањето на Балкански штаб и во врска со соработката меѓу нашите Партии, особено во врска со Маке-

1) Проглас на ЦК КПГ од 2 јули 1943 година, по повод распуштањето на Коминтерната. Види Ст'армата, ст'армата, с. 587.

2) Декларација на 10-от пленум на ЦК КПГ. Види Ст'армата, ст'армата, с. 586. Саванта хронја ту ККЕ, стр. 505.

3) Извори за Ослободителната војна и Револуцијата во Македонија 1941—1945, том I, кн. Втора, Скопје 1968, стр. 169.

донија . . . Не се согласуваат со заклучоците нашите чети што ќе преминуваат на територијата на грчка Македонија да можат да говорат дека Македонија, по оваа војна, ќе добие своја полна слобода и право на самоопределување“¹⁾).

Наместо Сојуз со народните револуции на Балканот, Сјантосовото раководство на КПГ се сврте кон Англичаните. На 5 јули 1943 година е потпишан договор со Британската воена мисија, со кој ЕЛАС дефинитивно беше ставена под команда односно контрола на Британскиот генералштаб за Средниот Исток. Британски офицери, главно агенти на Интелигенс Сервис, заседаа во Врховниот и во сите други штабови на единиците ЕЛАС²⁾ Се разбира, тие не задоцнија да создадат своја проширена мрежа од домашни потплатени агенти, дотолку полесно и успешно што никој не им пречеше во тоа. Напротив. Применетата тогаш партиска кадровска политика (според анализата од членот на Политбиро то Василис Бардотас) била таква и доведе до тоа што „големите единици, дивизии и Групи дивизии, всушност, се наоѓаа во рацете на Интелигенс Сервис . . .“³⁾

Петто. Во резолуцијата на 6-от пленум на ЦК КПГ и во основачкиот односно програмскиот документ на ЕАМ, нема ни збор за Македонците—Словени во грчката држава. Македонците како самобитен негрчки народ, односно како најголемо национално малцинство во грчката држава, се игнорирани. Притоа тоа за нивната положба односно за нивната ослободителна борба и нивните демократски права и слободи во ослободената нова Грција е . . . премолчено, односно изоставено. Како да не постојат воопшто Македонци—Словени во грчката држава.

Ваквата фактичка политика на Сјантосовото раководство на Партијата спрема Македонците, во прво време, се објаснување односно оправдување со „тогашните услови“. Не се работело (се тврдеше) за некаква недобронамерност на Сјантос и другите другари од раководството во однос на Македонците но, ете, условите биле такви што не дозволуваат никаква револуционерна доследност и демократичност спрема Македонците. Само по победата на народната демократија, народната власт во Грција и Партијата ќе им ги признаат на Македонците сите права и слободи. Поради тоа Македонците се должни да се борат за победата на народната демократија и имаат можност тоа да го прават (и беа повикувани) во редовите на грчките национални организации на

1) Писмо на Св. Вукмановиќ до Цветко Узуноски, секретар на ЦК КП Македонија, од 25 август 1943 година, објавено и во Извори за Ослободителната војна и Револуција во Македонија 1941—1945, том 1, кн. втора, Скопје, декември 1968, с. 236—244.

2) Ст. Сарафис, О ЕЛАС, с. 130

3) В. Бардотас, и политички стелехон ту ККЕ стон кери тис етничес антистасис. Неос Космос 9/1950.

Отпорот (ЕАМ, ЕЛАС, ЕПОН и др.) па макар под грчко име и знаме, како Грци.

Всушност, тоа беа само обични неформални разговори и убедувања, водени долу во основата помеѓу нас комунистите активисти, Македонци и Грци. Тоа и го пренесувавме во народот. На Партијата морало да и се верува. По победата, рамноправноста на Македонците ќе биде и на дело призната.

Меѓутоа, настаните-факти натаму, кој знае по кој пат, напoлно јасно покажаа дека: Партијата и нејзините марксистички принципи се добра работа, но луѓето (кадри) решаваат што ќе се спроведе на дело. А, тие, луѓето, не се и не можат да бидат никакви непорочни светињи...

Во еден друг Запис приведувам ваков еден податок:

„Грчката влада во својот Службен гласник „Ефимерис тис Кивернисеос“, број 332 од 21 ноември 1926 година, објави Закон за задолжително заменување на македонските и, во помал број, турските имиња на сите населени места во грчкиот дел на Македонија со нови грчки имиња. А во бројот 346 на „Ефимерис тис Кивернисеос“ го објави долгиот список на населените места со негрчки имиња (околу деветстотини села и градови) и, напоредно, новото грчко име што го добиле.

Се разбира, исклучено е да се мисли дека населението што ги создавало негрчките имиња на своите села и градови било... грчко. Негрчките имиња се создадени од негрчко население и тоа по природен пат, во текот на вековите. Не се создадени со... административни наредби, ниту под влијание на некоја од националните пропаганди кои, инаку, се појавиле многу подоцна.

Фактички, Грчката влада со овој свој документ **Ф и к с и р а** и извлекува на бело видело една историска вистина: дека со векови живееле овде Македонците—Словени. Притоа, укажува конкретно и сосема веродостојно — кои, имено, се нивните села и градови.

Точно е дека грчките властодржци, од Балканските војни (1912—1913) наваму, интензивно и систематски ја продолжија панелинистичката политика на Грчката црква од времето на турократијата, одлучно и безобзирно спроведоа и спроведуваат **е л и н и з а ц и ј а** на теренот и успеале (главно со прогонства односно иселување на Македонците, иселување на Турците и доселување на грчко население) да изменат многу нешто во однос на националниот состав на населението во овој дел на Македонија.

Па, сепак.

Општопознат факт е дека и во Епир, Тесалија и уште по на југ, единици на ДАГ пееја и играа македонски песни и ора. Под влијание на непријателската пропаганда која тврдеше дека се работи за навлегување на ... бугарски единици. Овие песни и ора лошо делуваа на неинформираното грчко население. Познат е случајот со Командата на 8-мата Дивизија на ДАГ во Епир, која беше присилена со наредба да побара од Македонците борци — да не пеат и да не зборуваат на својот мајмајчин јазик, да се претставуваат како Грци односно да зборуваат и да пеат само на грчки јазик.

Потоа оној страв на луѓето од раководниот врв на Партијата (КПГ) дека „Со помош на Движењето НОФ на Македонците, Тито ќе ја присоедини Егејска Македонија...“¹⁾

Тоа се работи кои непосредно и конкретно укажуваат на фактичката положба дека

— Македонците — Словени, и покрај уништувачката политика против нив, успеале да се зачуваат во компактни и значајни маси. ... — “

Ете, во оваа маса македонски народ, во услови кога соседните народи се кренале во борба против странците окупатори, секој за сопствената слобода, стана неизбежно и избувна македонското Антифашистичко ослободително движење СОФ односно СНОФ, потоа НОФ.

Сјантосовото раководство на Партијата одлучно мина на отворена фронтална борба против Македонците — комунисти и македонското антифашистичко движење — да се дискредитираат, и уништат водачите, да се задуши и движењето. Како што е познато, дојде и до вооружен судир во Леринско.

Обично, грчките другари, пишувајќи за настаните од тоа време, не ја споменуваат воопшто антифашистичката борба на Македонците, ниту Сјантосовата политика спрема нив и нивната борба. Очигледно по директива, тие минуваат преку тоа, премолчуваат.

Се разбира, со тоа, не престанаа да постојат ни Македонците ни прашањата сврзани со нивната положба односно со нивните права и слободи во грчката држава. А нивната борба не еднаш веќе ги има присилено луѓето од раководниот врв на Партијата и самите да го прекинуваат молчењето и одново да ги откриваат Македонците во грчката држава.

Како што е познато, раководниот врв на Партијата, по ред години молчење, за првпат јавно прозбори за антифа-

¹⁾ Тз ККЕ ап'то 1931—1952, с. 271 и 205.

шистичкото ослободително движење (НОФ) на Македонците дури во декември 1945 година (Захаријадис, во Солун) и тоа во прикриен антимакедонски дух, на што аргументирано укажувам во друг Запис. А за Сјантосовата македонска политика, повеќе години потоа, Политбирото на ЦК КПГ на својот состанок од 12 септември 1951 година, прифати едно вакво објаснение на настаните:

„Раководството на КПГ не го сфати тогаш правилно Словеномакедонското движење, не усвои јасен став на националното и социјалното ослободување на Словеномакедонците во заедничката борба со грчкиот народ, им го препушти раководењето со Словеномакедонското движење на авантуристички и шовинистички великогрчки елементи...“¹⁾

Ова задоцнето признание на „грешките“ беше лансирано како констатација во познатите „Заклучоци“ од состанокот на 72 Македонци, кадри на КПГ. Овој состанок беше подготвен односно свикан и раководен лично од Захаријадис, летото 1951 година. „Заклучоците“, напишани од Захаријадис, неколку месеци потоа беа прифатени формално и од Политбирото. Сето тоа, како констатација — критика од страна на Македонците, кадри на КПГ и како признавање — прифаќање на таа критика од Политбирото, му беше потребно на Захаријадисовото раководство зашто, како што е познато со истите „Заклучоци“ на Македонците — кадри“ се пресмета со сенародната антифашистичка организација — НОФ на Македонците. Ја ликвидира, како ... ненародна, реакционерна, итн. организација.

Инаку, со ова признавање на „грешките“ Захаријадисовото раководство само што ја прикриваше вистинската состојба на работите — вистината. Имено, неоспорен факт е дека во партиските документи од тоа време, усвоени на петте пленуми на ЦК и едната Конференција на КПГ, одржани во времето на НОБ (1941 — 1944), не е речено воопшто ништо односно не се спомнуваат Македонците како такви, како самобитен негрчки народ односно како најголемо национално малцинство во грчката држава. Внимателно е избегнато да се спомне воопшто нивното национално име. Само еднаш, во резолуцијата на 8-от пленум, и со малку зборови, некако патем, се зборува за некакви „словеногласни Македонци“.

Централниот партиски орган, весникот „Ризоспастис“, како во одговор на се позасилениот притисок и барања од страна на Македонците комунисти (кадри, членови и приврзаници на КПГ), на 20 јули 1943 година, објаснува:

„Македонија, по размената на населенијата, е толку грчка, колку што е атинската област Атика...“

¹⁾ Неос Космос, 10/1951. То ККЕ ап'то 1931—1952, с. 268.

Совршено јасно. Во... Атика не може ни да се замисли постоење на некакви Македонци — негрчки народ.

Три дена пред тоа да го стори „Ризоспастис“, на 17 јули 1943 г. органот на ЕАМ „Елевтери Еллада“, со очигледна нервоза и некако заканувачки отсеке:

„ЕАМ, како Пиемонт за националното ослободување, прокламира: Македонија е и ќе остане грчка...“

Така, со тоа, кажаа за што имено се работи. Навистина, изгледа неверојатно. Коалицијата ЕАМ, Левицата на чело со Комунистичката Партија, од страв Грција да не ја загуби Македонија, прават сè што можат за да го задушат антифашистичкото ослободително движење на Македонците. Да не се знае, да не се чуе ништо за нив и за некакво нивно антифашистичко движење. Меѓутоа, тука се оние таканаречени „словеногласни Македонци“. Кои се тие?... И што со нив?...

Врховниот командант на ЕЛАС, Стефанос Сарафис, во познатата книга „О ЕЛАС“ пишува дека тие се Грци. Кога еднаш навратил во с. Периволи, таму извршил инспекција на 2—от баталјон од 28-та бригада на ЕЛАС „кој бил составен од... словеногласни Грци...“ (с. 331).

Се работеше за македонскиот баталјон на чело со Илија Димовски.

Исто така, во духот на „Ризоспастис“, во своето познато интервју на партискиот весник „Лаики Фони“, и командантот на Групата дивизии ЕЛАС во Македонија, Бакирдис, Македонците борци на ЕЛАС и народот македонски ги нарекува „бугарофони Грци“).

Значи, не постојат Македонци во Македонија (во оваа македонска Атика на Ризоспастис), туку само словеногласни Грци, словеногласен дел од грчкиот народ.

Ваквото сфаќање се пројави и се докажа како фактичка-практична линија на КПГ — ЕАМ, што се потврди на дело со овие (главно) конкретни акции:

— Наместо македонски организации, во македонските села и градови се наметнуваат грчките национални организации ЕАМ, ЕЛАС (резервна), ЕПОН, ЕА и други. Се повикуваат Македонците да стапат во нивните редови...

— Фактички не се признава самобитноста, националното постоење односно им се негира на Македонците правото да се организираат во сопствени револуционерни организации, правото на сопствена антифашистичка ослободителна борба за сопствената слобода, како рамноправен сојузник на грчкиот народ.

— Не се избираат средства за да се оневозможи, а кога тоа сепак избувна, се настојуваше да се задуши антифашистичкото ослободителното движење на Македонците (како носител — из-

1) 36. Егејска Македонија во НОБ, том 1, док. бр. 191, с. 522.

разител на посебноста — самобитноста односно националното постоење на македонскиот народ).

— Националниот совет (Етникон Симвулион) на Демократска Грција, свикан во мај 1944 година, некаде на ослободената територија, наполно го игнорира македонскиот народ односно го третира како грчки народ, па го прокламира грчкиот карактер на Македонија')....

Таа и таква е вистинската, фактичката, политика на Сјантосовото раководство за која не кажува ништо Захаријадисовото раководство а признавајќи ги споменатите „грешки“, се обиде да ја прикрие (Захаријадис, речиси со исти соработници на Сјантос, ја продолжи истата антимакедонска политика, но тоа веќе спаѓа надвор од рамките на овој запис).

На 20 мај 1947 година, Сјантос имаше срцев удар и умре. Захаријадис тврдеше дека Интелигенс Сервис како свој веќе откриен агент го ликвидарал од страв да не биде апсен и да не „пропее“²⁾.

По три години, Третата конференција на КПГ, анализирајќи ја политиката на Сјантосовото раководство во времето на фашистичката окупација, одлучи и го прогласи Сјантоса како предавник, тврдејќи дека: „Предавството против револуцијата свесно го извршил Георгиос Сјантос...“³⁾.

Уште подоцна на 3 април 1973 година генералот на ДАГ и член на Политбиро на ЦК КПГ, Димитриос Влантас, раскажа: „Сјантос беше предавник... Тоа е одамнешна историја. Уште од 1932 година. Тогаш бев секретар на Комунистичката младина на Македонија и член на Окружниот комитет на КПГ. Еден ден, секретарот на Окружниот комитет ми побара да најдам кука за да одржиме таен состанок. За слични работи ја користев кука на еден занаетчија — бакарџија во Солун. Тој беше мој човек. Го прашав дали може да одиме седум луѓе на состанокот. „Ги познаваш?...“ — ме праша. „Ги познавам“ — му велам. Почнавме да се собираме и, во еден момент, гледам бакарџијата ми дава знаци да влезам во кујната. Тој беше малку налутен. „Другари ми доведе ваму или предавници?...“ — ми вели. „За какви предавници зборуваш?...“ „За оној таму“ — ми вели и ми го покажа Сјантоса кого тогаш не го познавав. „Го викаат Георгиос Сјантос“ — додаде. „Бевме заедно каплари во истата чета. Уште тогаш беше шпион — поткажувач“.

1) 36. Егејска Македонија во НОБ, том 1, док. бр. 104, с. 407. Види уште Ст'армата, с'армата, с. 328.

2) Ксенократија, с. 103.

3) Неос Космос, бр. 10/1950. То ККЕ ап'то 1931—1952, с. 219

„Сјантос, продолжува Влантас, беше секогаш провокатор и, по мое мислење, агент на Интелигенс Сервис. Така успеа да ја одигра својата улога — да го задушува движењето на националниот Отпор во времето на окупацијата и потоа во времето на декемвриските настани. . .“¹⁾).

Ако Сјантос бил човек на Асфалија односно Државната известителна служба (Кратики Ипиресија Плирофорион — КИП) уфрлен во редовите на КПП (тој секако, не бил ни прв ни единствен), тогаш значајно е за историјата да се одбележи фактот:

— Метаксасовата фашистичка диктатура, со помош на своите луѓе во редовите на КПП²⁾, успеа да ја разбие. Ги улови сите нејзини позначајни раководни активисти. Како што е познато, по неколку стотици заедно, Асфалија ги држеше во разните затвори и логори, а со доаѓањето на Германците ги предаде на Гестапо. Меѓутоа, Асфалија сепак допушти да „избегат“ извесен број активисти на КПП, а меѓу нив, како најзначаен се покажа имено Сјантос, па тој и ја возглави КПП во времето на фашистичката окупација и НОБ.

Во тоа, време, најрешавачки критичко односно револуционерно време во историјата на современа Грција, луѓето од Асфалија, нејзините шефови, министрите и премиерот на грчката влада во Египет, беа назначувани, одржувани, односно нивната активност финансирана од Британците и тоа, се разбира, се дотогаш и доколку таа нивна активност успешно служеше на интересите на британската политика во Грција.

Доколку Сјантос бил агент на Асфалија, фактичката политика на КПП — ЕАМ на чело имено со Сјантос и оние други околу него, помалку или повеќе, посредно или непосредно, морала да им служи на целите на Британците во Грција. Еве некои моменти што истражувачот, ми се чини, мора да ги одбележи како најкарактеристични во тој однос:

1) Шестиот пленум на ЦК КПП, во јуни 1941, го повика грчкиот народ: сите негови партии и организации во еден национален фронт против окупаторите, а пред Партијата и пред секој посебно комунист ја постави задачата: Да се организираат силите на народното востание за социјално и национално ослободување на Грција.

Сето тоа е сосема нормално, убаво е формулирано и одговара на историскиот миг. Меѓутоа, на дело, најбитното и револуционерно од сето тоа: Организирањето на народното востание, не се унапредува, се разводнува во споредни, безопасни за англиската политика, акции (штрајкови и демонстрации), систе-

¹⁾ Ксенократија, с. 105.

²⁾ То ККЕ ап'то 1931—1952, с. 104.

матски се сузбива. А борбата за социјалното ослободување на-
полно и јавно се напушта...

2) Коалицијата ЕАМ односно Левицата на чело со КПГ успева да оствари најшироко национално единство на грчкиот народ откако тој постои. Никогаш во својата долга историја, базичните маси грчки народ не биле така обединети и еднодушни. Од околу осум милиони грчки народ во тоа време, над шест милиони учествуваа во изборите и гласаа за кандидатите на ЕАМ (КПГ) — ги избраа за Национални советници, членови на Етникон Симвулион...

Па, сепак.

Упорно и систематски се пропагира и бара „национално единство“ со бескрвната емигрантска влада, составувана, одржувана односно финансирана од Британците. Упорно се настојува да се подигне авторитетот и популарноста на оваа британска творба меѓу народот...

3) Кон средината на 1943 година, на теренот веќе се води сенародна партизанска војна. Партизанските единици на ЕЛАС, на чело главно со комунисти и други патриоти од основата, стануваат се помногубројни.

Токму тогаш ЕЛАС се става под контрола на Британците, а сојузот со народните револуции на соседните народи одлучно се одбива. ЕЛАС како „сојузничка војска“ под команда на британскиот Генералштаб за Средниот Исток, операциите што ги презема ги води по наредба на Генералштабот¹⁾. — пишува Сарафис. Се разбира, овие наредби се добиваат преку Британците — офицери при Врховниот и другите штабови на единиците на ЕЛАС и се спроведуваат согласно нивните укажувања и барања. Познатиот во Грција агент на Интелигенс Сервис, Кристофер Монтагју односно Крис, заменик шеф потоа и шеф на Британската воена мисија, компетентно и авторитетно укажува:

„Ако покрај движењето на Отпорот во Грција ги немаше Британците — офицери, не само грчката но и европската историја би тргнале по сосема друг правец... Присуството на Британската воена мисија во Грција ги спречи комунистите во текот на 1943 — 1944 година да ја стават под своја апсолутна контрола Грција. Ако комунистите, во септември 1944 година, кога се повлекуваа Германците, ја заземеа власта, тешко ќе беше да им се одземе таа власт пред очите на тогашната светска јавност...²⁾

¹⁾ Ст. Сарафис, О ЕЛАС, с. 120.

²⁾ Тајните архиви на Вермахтот, атински в. „То Вима“ од 11 јули 1963 г. одломка бр. 33. Хр. Андоновски, Македонците под Грција во борбата против фашизмот, с. 214.

Тоа и такво е историското значење на Сјантосовиот маневар: ставање на ЕЛАС под команда односно контрола на Британците, одбивање на Сојузот со народните револуции на Балканот....

4) Со Либанскиот договор (мај, 1944) КПГ, ЕАМ, ЕЛАС, доброволно и официјално се откажуваат од секаква претензија за заземање на власта, признавајќи ја бескрвната влада во емиграција како „леgitимна влада на Грција“, како „Влада на национално единство“.

Повеќе од тоа.

Прифаќаат дека ЕЛАС не е натпартиска национална војска, а создавањето на таква војска, како прашање на блиската иднина, го оставаат во надлежност на емигрантската влада и.. на Британскиот генералштаб за Средниот Исток, тие да решат за распуштањето на ЕЛАС¹⁾.

„Договорот во Либан не само што не го помогна и не го зацврсти националното единство, туку ја олесни цврстата намера на англиските империјалисти и домашната капиталистичка олигархија одново да го воспостават стариот режим и да го спречат народот сам да реши за својата судбина“ — се одбележува во цитираното капитално партиско издание Ст'армата, ст'армата, Хроникон тис етникис антистасис с. 31).

5) Договорот во Казерата (септември 1944) го отвори патот за инвазија на британските војски во напуштената од Германците грчка територија и Атина, не за да ги гонат и да стапат во борба со Германците (тие тоа и не се обидоа да го сторат), туку само како антитежа на ЕЛАС, а имено: Да се спречи ЕЛАС да

„Папандреу, постојано испраќаше телеграми до кралот, во Лондон, барајќи помош од Британците.

На 14 септември (1944) подвлекуваше:

„Владата, пристигнувајќи во Атина, а немајќи ни свои, ни сојузнички воени сили, ќе биде всушност заробеник на ЕАМ... Сметам национален долг топло да.. замолам, по секоја цена да се најдат малкуте потребни сојузнички сили за непосредно ослободување на Грција од сојузничките војски“.

А на 18 септември телеграфираше:

„Единствена надеж ми останува Лондон“. (Папандреу, с. 52.“ Види: Г. Андрикопулос „1944 — кризиси Хронја“, том 2-р., стр. 94.

заземе важни стратгиски места — Атина и други. За да биде тоа успешно, извидено, британскиот генерал Скоби беше при-

¹⁾ Види опширно: Ст'армата, ст'армата, с. 330—333.

фатен и прогласен како Врховен командант на вооружените сили во Грција! ... На таков начин, ЕЛАС му беше нему потчинета за да не можат единиците на ЕЛАС да се движат и да дејствуваат инаку, освен по команда (наредба) од Скоби.

„Со договорот во Казерта, грчките вооружени сили се ставија под команда на англискиот генерал Скоби и беше исклучено влегувањето на ЕЛАС во главниот град Атина“ — се констатира во истото капитално издание Ст'армата, ст'армата... (с. 32).

6) Испровоцираниот воен судир во Атина (декември 1944) беше добро инсцениран повод за разоружување и распуштање, односно ликвидирање на ЕЛАС. Неоспорно голем е уделот во таа работа на Сјантос и на Парцалидис. Со еден нивни потпис на Спогодбата во Варкиза (12 февруари 1945) капитулираа и беа ликвидирани сите единици на ЕЛАС широм Грција, иако само некои нејзини единици во Атина (главно од територијалната резервна ЕЛАС) беа победени од здружените сили на Британците и домашната реакција.

„Претставниците на Политбирото на ЦК КПГ, Георгиос Сјантос и Минос Парцалидис, кои ја потпишаа Спогодбата во Варкиза, го прекршија условот за општа безусловна амнестија, кој беше поставен од Политбирото (за да се заштитат народно-демократските сили односно, да се оневозможи намерата на Британците и домашната реакција да ги прогонуваат, разбинаят и уништуваат — П. Р.) Спогодбата во Варкиза, со прифаќањето на условот за предавање на оружјето и отстапувањето (самоволие на Сјантос — Парцалидис — П. Р.) по прашањето на безусловната општа амнестија, претставува разоружување на движењето односно безусловна капитулација. Тоа, од една страна, им создава на Англичаните можности да го реставрираат монархофашизмот за наполно да ги разбијат народно-демократските сили и да се зацврстат во Грција, а од друга страна претставува сериозна пречка за брзото политичко и организационо консолидирање на народно-демократските сили...“ — се оценува во партиското изданис Хрониколн ту агона, 1878 — 1951, с. 49 ...

7) Кога ќе се земе предвид дека со многубројните штрајкови и демонстрации беа опфатени и ставени во движење милионски маси, дека 90% од Грција еднодушно се држеа непријателски спрема окупаторите и беа готови на вооружено востание, тогаш станува јасно дека во тие и такви услови, навистина постоеја можности да се создаде огромна револуционерна армија, која би им нанесла тешки удари на окупаторските сили (како што тоа беше сторено во Југославија) и со која, потоа, Британците не би посмееале воопшто да се впуштат (со својата тогашна исцрпеност) во долготрајно и опасно војување.

Меѓутоа, планината родила ... глувче. Благодареејќи на практичната политика на Коалицијата ЕАМ односно на Левицата на чело со КПГ и Сјантосовото раководство, од оваа милионска револуционерна маса произлезе одвај малата, од неколку десетици илјади борци, ЕЛАС која брзо беше ставена под контрола

Силите на ЕЛАС во моментот на ослободувањето, според податоците што ги даде Сарафис (с. 276), броеја 48 940 војници. Од нив 5 240 беа офицери. Во овие бројки не се пресметани силите на ЕЛАС во Атина и островите: Самос, Митилини и Крит. Хутас (с. 557) пишува дека силите на ЕЛАС вкупно броеја 80 000 борци. Сличен податок изнесуваат и Е. Фотијадис — К. Цолакас (с. 802)¹⁾.

на Британците, за на крајот да биде уништена со еден потпис на Сјантос и Парцалидис во Варкиза. ...

Понесени од своите Санстефански излузии, Бугарите (како сојузници на Германците) веднаш ги зеа под заштита Македонците, натрупани во затворите и концлогорите од Метаксасовата фашистичка диктатура. Илјадници беа пуштени на слобода од Германците. (Само од островот Хиос беа пуштени да се вратат дома над осум илјади заточеници).

Шансата успеаја да ја искористат и 27 активисти на КПГ од Македонија, претежно Македонци, затворени во злогласниот затвор Акронавплија. Меѓу нив, Ташко Караџа, Лазо Трпоски, Андреја Чипов, Лазо Димовски — Ошенски, Трпко Калиманов, итн.

Во органот на Институтот за национална историја на Македонија, „Гласник“, еден од научните соработници со горчина одбележува: „Ниту еден од овие истакнати комунисти — активисти не се најдоа во реони со македонско население за да работат меѓу своите сонародници. Карактеристично е дека во времето на окупацијата во Леринско, Костурско и Воденско (тука македонскиот народ се зачувал во компактни маси — П. Р.) немаше ниту еден Македонец секретар на окружен Комитет на КПГ ...“²⁾.

Тоа беше една од превентивните мерки на Сјантосовото раководство за да спречи појавување — развивање на македонско антифашистичко ослободително движење. Освен тоа, некои од овие активисти, веројатно најопасните во тој однос, набргу загинаа под сосема сомнителни услови. Ташко Караџа, на пример, беше дојден во Солун по работа со Покраинското биро на КПГ. Чекајќи во една од централните јавки на ова Биро, ги дочека ... агентите од Асфалија (8 април 1942). Подоцна беше

1) Види: Андрикопулос, цит. дело, том 2 — и, с. 174.

2) Тодор Симовски, Ташко Караџа, Гласник ИНИ бр. 1/1975, стр. 120.

стрелан од Германците. На сличен начин загина и Лазо Трповски. Доби директива да оди во Солун по работа. И не стигна. Се покажа дека Асфалија во Солун дознала дека тој доаѓа, односно кој ден и од каде ќе мине. Лазо беше убиен од заседа. А за тоа, кој ден ќе тргне и неговата маршрута до Солун, ја знаеја само оние погоре од кои ја доби директивата.

Така се објаснува парадоксот: **Од една плеада Македонци револуционери, истакнати раководители активисти на КПГ, ниту еден не успеа да застане на чело на Антифашистичкото ослободително движење на македонскиот народ под Грците.**

Меѓутоа, последново сепак не остана долго време обезглавено. Избувна, на чело со нови луѓе од основата на КПГ, за кои дотогаш ништо не се знаело и не се слушало, па Сјантосовото раководство не ги следело и контролирало...

Македонските основи на КПГ во Воден и Воденско, во Лерин и Леринско, Костур и Костурско, во условите на фашистичката окупација, би требало и би можело, преку партиските канали и каналите на ЕАМ, ЕЛАС, ЕПОН, да бидат поврзани и координирано да дејствуваат за што помасовно учество на македонскиот народ во борбата против странците — фашистички окупатори.

Сјантосовото раководство, преку кооптираните секретари во тие окрузи, од типот на Жогас или Евtimiјадис (овој вториот станал ренегат, а се слуша дека бил човек на Асфалија) тоа апсолутно го оневозможило. Карактеристичен момент: Единствените во тоа време извори на вести, гласилата на КПГ, ЕАМ, ЕЛАС, ЕПОН, беа секогаш полни со вести за настаните од далечните фронтови, но упорно молчеа (ништо не пишуваа) за настаните од... соседниот округ.

Со ваквата фактичка политика (превентива), Сјантосовото раководство успеа да ги држи македонските антифашистички **сили раздробени, изолирани едни од други во своите окрузи** (па дури и околии во истиот округ). Тоа се покажа како силна сопирачка односно тежок удар воопшто против македонското ослободително движење.

Со тоа се објаснува и необичниот феномен: Македонците ја создаваат во Воден — Македонската Антифашистичка Организација (МАО), во Леринско — Славомачедонскиот Ослободителен фронт (СОФ), во Костурско — Славомачедонскиот Народен Ослободителен фронт (СНОФ). Тоа го сторија неповрзани едни со други односно **незнаејќи ништо едни за други...**

Под силен притисок, односно упорните барања на воденските комунисти, грчките раководители се согласија и допуштија да се основа МАО во Воден. Но, замислете, ниту во воденските

околии Меглен (Карацова) и Островска (каде што работев како илегалец) не стигна оваа вест, ниту по партиска линија, ниту по која и да било друга, на пример на ЕАМ или преку печатот. Органот на МАО „Црвена Звезда“ (на македонски јазик, со грчки букви) и нејзиниот информативен „Билтен“, одвај успеаја да излезат неколку пати и тоа на сосема мал тираж, само за во градот Воден. Гледајќи како МАО е прифатена од воденчани, грчките раководители одлучно ја распуштија истата а „Црвена Звезда“ и „Билтен“ беа укинати.

Исто така, потоа, грчките раководители попуштија и допуштија односно ја зедаа на себе обврската (тин анангин пиумени филотимијан¹⁾) и основаа единствена македонска организација во Леринско — Костурско под името СНОФ. Но, настаните натаму покажаа дека тие тоа го сториле зашто се надевале оти, без нивна помош (па и со прикриени сопки), сè набргу ќе спласне, а СНОФ би останала само како фиктивна организација. Но СНОФ брзо се претвори во сенародна борбена организација па, како МАО во Воден, одлучно ја распуштија. И ми наа на отворени непријателства. Со клевети се обидуваа да ги дискредитираат и уништат Македонците комунисти — водачи, а самото Движење да го задушат.

Ми се чини, самата логика на настаните го наметнува заклучокот: — Како МАО, така и СНОФ, беа основани врз база на верувањето дека ќе останат како мртвородени, фиктивни организации. А беа распуштени зашто брзо растаа и тоа: како материјална сила на македонската национална самосвест — Македонизмот, како живи и активни носители и изразители на самобитноста односно националното постоење на Македонците. Се разбира, тоа беше спротивно со ... „грчкиот карактер на Македонија“ (Етникон Симвулион), со тезата — „Македонија ... е грчка, колку и Атика“ (Ризоспастис) односно тезата — Македонците се ... „словеногласни Грци“ ...

Кога ќе се има предвид сето ова, станува јасен и споменатиот општопознат факт: — Сјантосовото раководство никаде во официјалните партиски текстови, усвоени во времето на НОБ против окупацијата, не ги именува Македонците со националното име — Македонци. Напротив, најчесто сосема ги игнорира. Се разбира, да се зборува за македонски народ и неговите права и слободи, фактички значи — да се извлекува на бело видело односно да се поставува пред јавноста македонското национално прашање што значи, на дело, да се признава самобитноста односно националното постоење на македонскиот народ. А тоа

¹⁾ Грчка изрека: Објективната неизбежност прикажувајќи ја како субјективна (своја) готовност ...

е дијаметрално спротивно на фактичката (практичната) линија за која се определи ова раководство — Македонија е... Атика односно Македонците се словеногласни Грци...

Светозар Вукмановиќ — Темпо, делегат на ЦК на КПЈ во Македонија, во својот извештај до ЦК КПЈ од 8 август 1943 година, соопштува:

„По барање на Грчкиот штаб, наши чети од Битолскиот реон преминаа во грчка Македонија, во областите на Лерин и Костурско и тука извршија голем политички пробив меѓу македонските маси. Македонскиот народ ги пречека како свои ослободители и сите контрашки чети доброволно го предаваа оружјето. Македонците бараат да се стават под команда на нашиот Главен штаб за Македонија. Ние тоа го одбиваме поради ставот на грчката Партија по македонското прашање...“¹⁾.

Фиксираните настани во овој цитат (изворен документ од тоа време), посебно постоењето на контрашки чети по македонските села во споменатите области, јасно покажуваат дека Коалицијата ЕАМ односно Левицата на чело со КПГ и Сјантосовото раководство, сузбивајќи и задушувајќи го ослободителното движење на македонскиот народ, знатно ја олесни работата на германско-бугарската пропаганда. Одземајќи му го неутуѓивото право да се организира и да се бори за сопствена слобода, не нудејќи му ништо, ф а к т и ч к и Сјантосовото раководство го оставаше македонскиот народ на располагање на непријателската пропаганда.

Германците и Бугарите се обидоа со паролата за Автономна Македонија, под покровителство на бугарската влада и благослов на Хитлерова Германија, да го мобилизираат и вооружат македонскиот народ. Со тоа би му одзеле значајна територија и жива сила и знатно би го ослабиле Антифашистичкото ослободително движење општо во Македонија, а Бугарите би добиле основа да се гордеат со своите „Бугари од Македонија“ (оние истите „словеногласни Грци“ на Сјантосовото раководство односно Етникон Симвудлион).

Тие навистина успеаја да вооружат значаен дел од македонскиот народ. Но не е споменатата парола таа што ги вооружува контрашките чети. Општопознат факт е дека овие чети по македонските села главно настанале и м е н о к а к о р е з у л т а т од познатите напади на грчки единици ЕЛАС против повеќе незащитени македонски села, каде што беа убивани тамошните првенци (наводно како Автономисти односно агенти на бугар-

¹⁾ Извори за ослободителната војна и револуција во Македонија, Том 1-ви кн. втора с. 183.

ската Охрана, а всушност) затоа што имаа смелост да ја критикуваат политиката на КПГ — ЕАМ и јавно да бараат:

— Не ветувања за рамноправност, туку рамноправност на дело; не грчка борба, од редовите на грчките национални организации, на национално ослободување на Грција, туку своја борба од редовите на свои организации за сопствените демократски права и слободи; рамо до рамо со грчкиот народ, но како негов рамноправен сојузник, а не како неплатен наемник, и слично, во тој дух.

Како што е познато, уште поопасни по животот и имотот на Македонците по македонските села беа грчките националистички вооружени банди создадени од грчката реакција на чело со костурскиот владика и, се разбира, по иницијатива и барање на окупаторите.

Самиот факт дека окупаторите беа присилени да прибегнат и кон оваа мерка против македонскиот народ, неоспорно убедливо говори колку слаб беше ефектот од паролата — Автономна Македонија под закрила на фашистите.

И така, неодминливата потреба од заштита и одбрана, како од антимакедонската практична политика на Сјантосовото раководство односно шовинистичките испади на грчките единици ЕЛАС, така и од дивјачките испади на грчките националистички банди, го направи неопходно потребно понуденото од окупаторите оружје. Да се гине само затоа што **с м е е ш да не си Грк** — е големо зло. Нужно беше да се опстане, а друг начин немаше. . .

Таа и таква е историската вистина. Токму така стоеја работите. Затоа, кога пристигнаа македонските чети од Битолскиот реон, беа пречекани како ослободители, контрашките чети доброволно го предаваа оружјето, Македонците бараа да се стават под команда на Главниот штаб на Македонија.

Грчките раководители, луѓето од „грчкиот штаб“ по изразот на Вукмановиќ знаеја дека лесно и брзо можат да бидат ликвидирани контрашките чети само од македонски револуционерни чети. ЕЛАС не располагаше со такви. Ако би презела ЕЛАС таква акција, сигурно би имала тешки загуби и проблематичен успех. Затоа побараа тоа да го сторат македонските чети од другиот (југословенскиот) дел на Македонија. Се разбира, тие со тоа, по волја на неизбежната потреба (Ананга гар ќе ти питонте¹⁾), всушност признаа дека нивните „словеногласни Грци“ овде, се еден народ со Македонците од другиот (југословенскиот) дел на Македонија. . .

¹⁾ Старогрчка изрека: На неодрливата нужност (неизбежност) и боговите и се послушни (се потчинуваат).

ДО МАКЕДОНСКИОТ КОМИТЕТ НА КОМУНИСТИЧКАТА ПАРТИЈА НА ГРЦИЈА.

Драги другари, по директива на делегатот на Централниот комитет на Комунистичката партија на Југославија, другарот Темпо, упатени сме да се поврземе со вашиот комитет за соработка.

Нашите народно-ослободителни партизански одреди, заедно со вашите, имаат дејствувано против германо-италијанските фашистички окупатори. Таа врска и соработка сакаме да ја уцврстиме и продолбиме.

Во тој смисол, нашиот претставник, другарот Питу (Кузман Јосифовски — П. Р.) упатил и две писма на 1 јули 1943 година, едно до ЦК на КП на Грција, а друго за Обласниот комитет на Лерин, и предложил да се сретнат претставниците на вашата и нашата партиска организација.

Сега ние исто, по директива на другарот Темпо, каниме ваш претставник на состанок со претставник на нашиот ЦК, за поблиско запознавање и соработка.

По приемот на ова писмо, сторете предлог каде и кога можиме да го одржиме тој состанок. Состанокот можите да го закажите по истиот пат по кој го добивате нашето писмо или преку делегатот на ЦК на КП Југославија, другарот Темпо...

16 јули 1943 година.

Положај.

Со другарски комунистички поздрав
Смрт на фишизмот — Слобода на народот!
ЦК на КП на Македонија.¹⁾

Претставник на ЦК на КП на Македонија на овој состанок беше Цветко Узуновски. Во писмо до инструкторот на ЦК на КПЈ, Добривое Радосављевиќ, од 26 септември 1943 година, а во врска со разговорите и постигнатата согласност, соопштува:

„Пред 20 дена беф во Солун и таму се состанав со еден член од Централниот комитет на КП на Грција. Со него дојдоа до овој споразум:

1. Редовно да го меѓаме материјалот.
2. Да одржаваме стална врска и еднаш на месец да се состануваме.
3. Да ние испратиме еден другар во Солунската околија за работење меѓу Македонците.
4. Исто така да испратиме еден другар во Леринска околија.
5. Да тие издават лист на Македонски јазик, а за тоа да му ние испратиме две писаќи машини.

¹⁾ Извори за ослоб. војна и револуција во Македонија, том 1, кн. втора с. 161—162.

6. Да тие формираат посебни македонски одреди кој ќе носат македонско знаме и петокрака звезда.

7. Да нашите партизани, заедно со македонските партизани од Грција, вршат заеднички акции како во Македонија под Бугарска, така и во Македонија под Грција...

Еве, оваа беа во главно точките по кој дискутираме и после долга дискусија се сложијме...¹⁾

Се разбира, Сјантосовото раководство воопшто не мислеше да пристапува кон реализирање на договореното, пред се, она под точките 5, 6, и 7. Посебен весник на македонски јазик, централен, за цела Егејска Македонија, воопшто не се обиде да издава. Во ноември 1943 година ја основа македонската организација СНОФ во Леринско — Костурско па тогаш, по иницијатива на окружните одбори на СНОФ, во Леринско се појави весникот „Слобода“, на македонски јазик со грчки букви, а во Костурско весникот „Славјаномакедонски глас“, на македонски јазик и со кирилица. Но, наскоро грчките раководители се повлекоа. Имено, СНОФ само неколку месеци по нејзиното основање од КПГ беше прогласена како... реакционерна, криптофашистичка и распуштена (април 1944), а весниците (регионални и со ограничен тираж) беа укинати.

Настана наелектризирана, напната ситуација.

Поради разбирливи причини, Сјантосовото раководство нареди:

— Да се формираат по една македонска чета при 9-та дивизија на ЕЛАС (Леринско — Костурско) и при 10-та дивизија на ЕЛАС (Воденско)...

На 20 јули 1944 година, на состанокот во с. Поздивишта, Костурско, беше формиран Леринско — Костурскиот македонски баталјон на ЕЛАС, од постојните македонски трупи „Топовски“, „Караорманците“ (Н. Пејов) и од борци на СОВ (М. Керамитчиев). За командант на баталјонот беше поставен Аминдас (Арнауџин, од с. Лехово, Леринско), а за комесар Илија Димовски — Гоце, од градот Лерин.

Веста дека се создава македонска војска во составот на ЕЛАС (се говореше за дивизија) на чуден начин повлијае на македонската младина. Дури и реакционерниот историчар Полис Јоанидис признава: „Одењето на Словеногласните во војската беше масовно. Триста од нив беа испратени во Ланга седиште на 28-мата бригада на ЕЛАС, за да бидат вооружени. Но, командантот на бригадата, Хр. Лазаридис, наоружува само педесет кои ги растура по единиците на бригадата, а останатите ги

¹⁾ Извори за ослободителната војна и револуција на Македонија, том 1 кн. втора, с. 319—323.

испраќа назад по своите домови, давајќи им соодветен документ — отпук. . . .¹⁾

Одговорниот по Агит — Проп на 9-тата дивизија на ЕЛАС, Ренос Михалеас, во врска со формирањето на македонскиот баталјон, пишува за непријатностите што ги имал со секретарот на Македонското биро на КПГ Леонидас Стрингос и тоа:

„Секретарот: — Зошто си формирал цел баталјон, кога наредбата беше да се формира само по една чета во Воденско и Костурско? . . . —

Ренос: — А која ќе беше штетата, ако беа формирани дивизии? —

Секретарот: — Ти си наивен. Ако Македонците имаа дивизии, ние Грците немаше да се наоѓаме во Македонија! . . .²⁾

Во меѓувреме, Македонскиот баталјон, односно неговите чети и водови, со својата воено-политичка активност, па и со самото свое појавување по македонските села (наши македонски единици! . . . Наши Македонци, вооружени борци, . . . Пеат и зборуваат на мајчин јазик — чудо невидено! . .) влеваа таква радост и смелост во срцата на прогонуваните и угнетувани македонски маси, што тие навистина никако не можеа веќе да се препознаат како . . . словеногласни Грци.

Грчките раководители одлучно пристапија кон ликвидирање на баталјонот. Таквиот „националистички“ ефект од неговото постоење и активност беше недопустлив. Но, борбата не беше завршена. Македонскиот народ се уште ништо не извојувал — ниедно од своите одземени легитимни права и слободи. Акцијата на ЕЛАС против баталјонот беше само непријателски акт. Дојде до вооружен судир. Во избегавање на крвопролевање, баталјонот премина во другиот (југословенскиот) дел на македонија. Во свој леток, Командата на баталјонот меѓу другото вели:

„ . . . Категорични изјавуваме пред цел свет:

. . . . 2) Голема лага и измислица е, оти ние подло го оставивме нашиот положај. Ние зедевме мерки против намерите на ЕЛАС против нас. Сите знаете оти се фати и се обезоружуваа чета од грчки андарты на ЕЛАС. Знаете оти тргнаа воени единици на ЕЛАС од Костурско и Преспа за да не заобиколат и да не обезоружат. Затоа ние зедевме мерки за да го избегнеме братоубиството и да го осигуриме спокојството на сите наши браќа.

¹⁾ Полис Јорданидис. То мистирион Гоце, в. „Еленикос Ворпас“ од 4 јули 1955 г. одлом. број 169; Хр. Андоновски, Вистината за Ег. Македонија, с. 132.

²⁾ Писмо од Ренос до Д. Радосавлевиќ, ракопис на грчки јазик, фотокопис на оригиналот се наоѓа во архивата на ИНИ, Скопје.

Наредија да не префрлат во Стара Грција само и само за да го растураат македонското партизанско движење...“¹⁾

Што се однесува до формирањето на Воденскиот македонски баталјон, прашање е дали воопшто ќе дојдеше до тоа. Во друг запис подробно раскажувам како и зошто ние, Македонците — активисти на КПГ во македонскиот реон Тресино (Орма), Мегленско, без соодветна директива, а како реонски комитет на КПГ, го создадовме Воденскиот македонски баталјон на ЕЛАС. Овде само ќе одбележам дека состанокот за тоа го одржавме на 15 јуни 1944 година. По мое уводно излагање падна и одлуката: Следниот ден, јас и по мое барање — месниот активист Георги Атанасов — Блаже, излеговме на мобилизаторска акција по македонските села и, тој ден, настана баталјонот. Секретарот на Реонскиот комитет Барба — Трајко (Нико Папасермицис) беше задолжен да го извести Окружниот комитет на КПГ и да издејствува дополнително одобрување на нашата акција, па тргна веднаш да го бара вечно преместуваното седиште на овој комитет.

Некаде во претходните записи го приведувам следниот изворен документ од тоа време, кој објаснува зошто беше допуштено формирањето на баталјонот:

„РАДИОТЕЛЕГРАМА“

број 94

До Х-тата дивизија (ЕЛАС)

Информација на политичките организации во градот Воден од бугарската Команда: Целта на вооружувањето на македонските села е создавање Автономна Македонија под покровителство на бугарската влада и согласност на Хитлера. Раководител на автономистичкото движење е Ванчо Михајлов. Акцијата се прикрива заради избегнување расправи со грчката реакција. Вовлечени се многу Македонци. Македонските политички кадри исто така симпатизираат Автономија. Политичката организација во Воден со Панос одлучија формирање независни македонски Групи со срп и чекан и црвено знаме*) Очекуваме ваша наредба Петрос.

Испратена на 30 мај 1944 г.

Примена на 30 мај 1944 г...“²⁾

Всушност, се работеше за следното: Германските работи дефинитивно тргнале надолу и Германците наскоро ќе мораа да ја напуштат Грција. Патот и железничката линија Солун — Воден — Битола беше една од најважните артерии за нивното

¹⁾ Х. Андоновски, Вистината за Ег. Македонија, с. 141, документот го зел од личната архива на Илија Димовски — Гоце.

²⁾ Зб. Егјеска Македонија во НОБ, том 1, док. бр. 115, с. 416...

*) Карактеристично е што Панос потоа беше критикуван поради тоа и отстранет од секаква функција.

повлекување. Теснината Муарем Ан (Воден — Острowo) беше најопасна делница од оваа артерија. Мораа да ја обезбедат па, Германци и Бугари, го повикаа македонскиот народ да се бори за — „Слободна Автономна Македонија“. Ја формираа воената формација „Охрана“ со седиште во градот Воден. Со ветувањата за слободна Македонија, со германското модерно оружје што им го ставаа на располагање, а најмногу со притисоците и заканувањата, успеаја да ги вооружат македонските села што доминираат над градот односно теснината Муарем Ан.

На таков начин, странците — окупатори се обидоа да го искористат силниот стремеж кон слобода на македонскиот народ, за свои посебни интереси и потреби.

Меѓутоа, лажното автономистичко движење од една страна и македонското антифашистичко ослободително движење од друга имаа сосема реални, вистински последици. Имено, од систематската е л и н и з а ц и ј а на теренот, со децении спроведувана од Грчката црква и држава, речиси ништо не остана.

Сјантосовото раководство не се двоумеше: Од двете зла, Автономистичкото движење и партизанскиот баталјон, поопасно изгледаше првото, зашто второто го држеше во свои раце, ракуваше со него. И реши: баталјонот е добредојден, ќе биде искористен како дубина против првото зло.

Така и се случи. Со појавувањето на македонскиот баталјон, секна силата на Охраната. Баталјонот брзо растеше. Охраната почна да се топи. А кога автономистичкото движење веќе беше разбиено, баталјонот требаше што поскоро да биде ликвидиран зашто и тој будеше „национализам“ кај македонските маси. Грчки единици на ЕЛАС тргнаа потајно (исто како во Леринско — Костурско) со цел да го разоружат и распуштат...

На таков начин, Сјантосовото раководство, слично на странците — окупатори, силниот стремеж кон слобода на македонскиот народ го искористи за туѓи нему интереси и потреби за одбрана на „грчките национални интереси и потреби“ во Македонија....

Од 6-от Конгрес на КПГ (декември 1935), официјалната линија по националното прашање е: — „Полна рамноправност на малцинствата“. Посебно, по македонското национално прашање, Конгресот подвлече:

„Партијата не претстанува да декларира дека крајно и дефинитивно македонското прашање ќе се реши братски по победата на советската власт на Балканот, која ќе ги раскине нечесните договори за размена на населенијата и ќе ги преземе сите практични мерки така што да се избришат нивните империјалистички неправди. Само тогаш македонскиот народ напoлно ќе го оствари своето национално воспоставување...“¹⁾

1) То ККЕ ап'то 1931—1952, с. 75.

Значи, 6-от Конгрес на КПГ ја признава самобитноста, односно националното постоење на македонскиот нард. Тоа беше формала, официјална линија на КПГ и во времето на НОБ против фашистичките окупатори. Но, се знае: — Луѓето (кадри) решаваат што и како ќе биде спроведено на дело! ... —

Македонското антифашистичко движење, во услови кога соседните народи се кренале во броба против окупаторите секој за сопствената слобода, не можеше да не избувне.

А фактот дека тоа се разви, не само без помош од КПГ, туку напротив: борејќи се против плански преземените мерки за неговото спречување и (откако избувна) задушшување, претставува уште еден важен елемент што тешко обвинува. . .

Скопје, декември 1976 г.

Во овој Запис:

ЦИТИРАНА ЛИТЕРАТУРА

1) Ст'армата, ст'армата, Хроникон тис етникис Антистасис 1940-1945, 2 — и екдоси ПЛЕ (издавачко одделение на ЦК на КПГ) 1967.

2. То ККЕ ап'то 1931 — 1952, васика документа, екдоси тис КЕ-ККЕ 1952.

3. Ксенократија. Апокалиптико хронико тон ксенон епемвасеон стин Еллада (1944—1974). Еревна епителиу синтактон тв периодику „Епикера“ упо тин диевтинсин ту Цон Фриман. Екдосис Папирос-Графике техне АЕ, Атина 1973.

4. Гјанис Андрикопулос: 1944-крисими хронја. 300 енегдота енграфа апо то просопико архо тв Уинстон Чорчил гја тин Еллада, апо 8. 3 еос 5. 12. 1944 Историка текмирија, Дијогенис — Атина 1974.

5. Хроникон ту агона, 1878—1951, екдоси тис КЕ ту ККЕ 1952.

6. Саранта хронја ту ККЕ. 1918 — 1958, епилоги документон, екдоси тис КЕ ту ККЕ 1958.

7. Стратигу Ст. Сарафи, О ЕЛАС, Атина 1946.

8. КОМЕП (Комунистички Епитеориси), сп. орган на ЦК КПГ, бр. 5/43.

9. Неос Космос, сп. орган на ЦК КПГ, бр. 9/50, 10/50 и 10/1951.

10. Ризоспастис, весник, орган на ЦК КПГ, од 20 јуни 1943.

11. Елевтери Еллада, весник орган на ЕАМ, од 17 јуни 1943.

12. Ренос Михалеас: Писмо до Д. Радосавлевиќ (фотокопија на оригиналот).

13. Извори за ослободителната војна и револуција во Македонија 1941 — 1945, том 1 — и, кн. Втора, Скопје 1968.

14. Хр. Андоновски: Вистината за Егејска Македонија, „Мисла“ 1971.

15. Зб. Егејска Македонија во НОБ, 1944—1945, том 1-и.

16. Тодор Симовски: Ташко Караца, Гласник на ИНИ, бр. 1/1975.

17. Хр. Андоновски: Македонците под Грција во борба против фашизмот, ИНИ Скопје 1968.